

УДК 371.383(082.1)

Квітка С.О., к.т.н., доц., Нестерчук Д.М., к.т.н., доц.
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ЕМПАТІЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРАТОРА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ

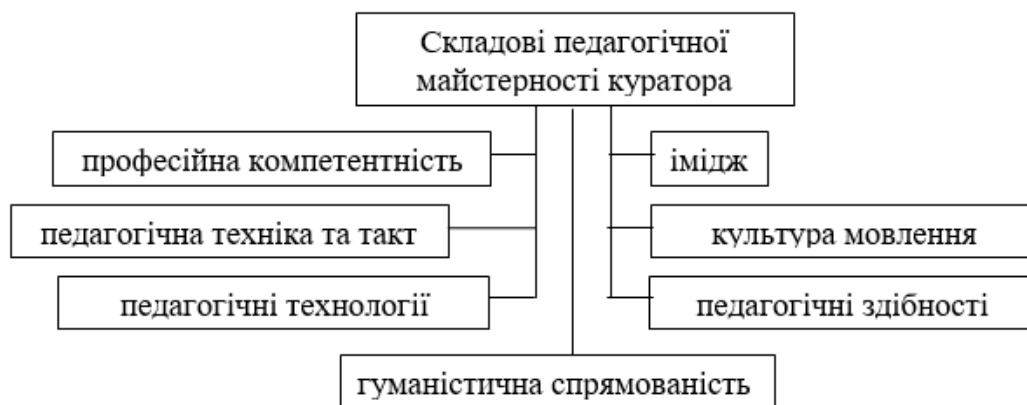
Анотація – в статті розглянуті проблеми формування педагогічної емпатії студента, її значення для розвитку гуманістичної спрямованості, як складової педагогічної майстерності куратора академічної групи.

Ключові слова – гуманістична спрямованість, емпатія, куратор, академічна група, виховання, студенти, вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми. В сучасному суспільстві створення атмосфери духовності, людяності та гуманності взаємин є актуальною проблемою. Добрі, чуйні, уважні взаємовідносини, а також прояви причетності до проблем ближнього, співчуття та духовна підтримка – це головні чинники до зближення людей будь-якого віку та до їх взаєморозуміння. Тому в наш час у взаєминах людей стають доцільними толерантність, емпатійність та комунікабельність. Особливо важливі ці якості для тих, хто працює зі студентською молоддю – для викладачів та кураторів у вищих навчальних закладах країни.

Проблема емпатії як здатності до співчуття і співпереживання стає актуальною не тільки в контексті професійно-педагогічної діяльності куратора академічної групи, а й актуальною соціально-педагогічною проблемою сьогодення, оскільки в умовах дефіциту людських відносин, різких негативних змін соціально-економічної структури постає проблема самотності й байдужості молодшої людини в сучасному світі [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз [2] дозволив розробити структурну схему складових педагогічної майстерності куратора академічної групи, яка наведена на рис. 1.

Рис.1. Структурна схема складових педагогічної майстерності куратора

Автори Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. зазначають, що гуманістична спрямованість – це спрямованість на особистість іншої лю-

дини, утвердження духовних цінностей, моральних норм поведінки і відносин [2]. Так, в [3] стверджується, що «гуманістична спрямованість педагога є ядром його педагогічної майстерності. Вона передбачає визнання права іншої людини на свободу й щастя, вільний прояв і розвиток своїх здібностей».

З літературних джерел [1–4] було встановлено, що гуманістична спрямованість характеризується поняттям «емпатія», яке за сутністю є особистісною властивістю співчувати, співпереживати, поділяти сильні емоції та почуття іншої людини. Цікавим є факт, що слово «емпатія» походить від римського слова «*patho*» та означає глибоке, сильне, чутливе почуття, близьке до страждання, а префікс «*ем*» означає спрямований або скерований усередину [5]. За даними аналізу [4, 6] було встановлено, що термін «емпатія» розглянуто в різних аспектах, а саме, це: психічний процес, що дає змогу одній людині зрозуміти переживання іншої; діяльність людини, яка дає змогу побудувати спілкування; особливий вид уваги до іншої людини.

Отже, емпатія – це здатність особистості до відображення світу переживань іншої людини [5]. В умовах закладу вищої освіти (ЗВО) в процесі навчання та виховання особливий інтерес представляє педагогічна емпатія, яка є важливим компонентом педагогічної майстерності як куратора академічної групи, так й викладача навчальних дисциплін.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у розкритті сутності та значенні педагогічної емпатії як компоненту професійно-педагогічної діяльності куратора академічної групи.

Виклад основного матеріалу досліджень. Для теоретико-методологічного підходу в нашому дослідженні особливого значення набуває означення «педагогічна емпатія». Отже, педагогічна емпатія – це здатність викладача, куратора поставити себе в позицію студента, відчути його стан, налаштуватися на його емоційний тон [3–5]. Проведені теоретичні дослідження питання значущості педагогічної емпатії дозволили нам стверджувати, що відповідний рівень її розвитку ліквідує психологічні бар'єри в педагогічному спілкуванні зі студентами, та в подальшому дозволить прогнозувати наслідки такої взаємодії, знаходячи більш ефективні та адекватні засоби впливу як на окремого студента, так й на увесь студентський колектив в цілому. В процесі емпатійної взаємодії у студента формується система цінностей, яка в майбутньому визначить його індивідуальний стиль міжособистісних взаємин та посприє розвитку особистісних якостей молодій людині.

Дослідження також показали, що ступінь розвитку емпатії у куратора групи дозволяє обрати стиль керівника студентського колективу, зрозуміти систему стосунків, зменшити рівень конфліктності та підвищити статус особистості куратора та запропонувати та впровадити традиції й цінності. Це, на думку Тернопільської В.І., Коломієць Т.В., Піонтківської І.О. [5], дозволить куратору оцінити власну позицію в групі, отримати задоволення від спілкування з молоддю та підвищити впевненість у власних силах. Проведені консультації з практикуючим психологом університету дозволили за встановленим типом темпераменту визначити, що куратори-сангвініки мають середній рівень розвитку емпатії, при цьому вони емоційні, оптимістичні, чуйні, люблять працювати зі студентською групою, намагаються завжди допомогти та

вислухати кожного, проте не за рахунок власного часу та зусиль [4]. Педагогічна чуйність, як елемент емпатії, має прояв у взаємозв'язку таких психологічних характеристик, як товариськість, душевна м'якість, доброзичливість, інтелігентність, толерантність і почуття гумору [1].

Проведені нами теоретичні дослідження з урахуванням власного багаторічного досвіду кураторської роботи показали, що механізмами реалізації емпатійного способу взаємодії куратора є підбадьорювання, прийняття ідей з боку студентів і створення умов для співпраці студентів й між собою. Такі механізми сприяють покращенню психологічного клімату в групі, більш щирому спілкуванню, а студенти в подальшому краще розкриють та проявлять свій потенціал. Розвинута емпатія є ключовим чинником професійному іміджу куратора академічної групи [4, 5].

Задачею куратора в процесі виховання є формування емпатійної культури студентів, так як емпатія покликана задовольнити потребу працедавця у фахівцях, які не тільки будуть мати високий рівень підготовки за фахом, але які зможуть бути спроможними до ефективної міжособистісної взаємодії у процесі майбутньої професійної діяльності. Слід відзначити, що куратор має показати кожному студенту свою небайдужість до їхнього життя в університеті та на власному прикладі демонструвати активну життєву позицію, а особливо в процесі взаємодопомоги та взаємовиручки. Куратор повинен бути здатним до співчуття та співпереживання, до радості за молоду людину та до підтримки в критичній ситуації. Детальний аналіз літературного джерела [5] дозволив обрати для подальшої кураторської роботи таке твердження, а саме, «розвитку діалогічної взаємодії в процесі формування емпатійної культури студентів сприяють: установка на партнерство в спілкуванні; визнання праці партнера на власну думку та її захист; уміння слухати та чути партнера; готовність поглянути на предмет спілкування з позицій партнерства; здатність до співчуття, співпереживання, співдії» [5].

В процесі виховання студентів з метою формування емпатійної культури куратор повинен розкривати молодій людині особистісну здатність розуміти внутрішній стан, наміри, мотиви та почуття іншої людини. Такий прийом в діалогічній взаємодії має назву ідентифікація даних [1, 4, 5]. Прийом за назвою саморозкриття [4, 5] є корисним як для куратора, так й студента, так як в процесі діалогу куратором надаються ілюстрації на конкретних професійних та життєвих прикладах того, як в інших людей в соціумі протікають такі ж самі процеси, які переживає студент. Слід відзначити, що такі ілюстрації не повинні носити характер оцінок й повчань, головне, щоб після наведених аргументів студент був здатен самостійно зробити грамотні та дієві висновки. В процесі взаємодії куратора зі студентом останній повинен надати виражений емоційний відгук, який зовні має вигляд міміки, мови та пантоміми. Такий прийом характеризує емоційний стан студента в цілому [4, 5].

Проведені теоретичні дослідження дозволили нам визначити три найголовніші та ефективніші прийоми формування емпатійної культури студентів, а саме, особистий контакт, жарт і гумор, а також позитивне відкріплення [5]. Розглянемо їх більш детально. Так, найбільшу цінність для виховання емпатійної культури студентів має візуальний контакт, який обов'язково по-

винен підкріплюватися вербальним, тактильним та предметно-дієвим контактами. Відкритий, природний, доброзичливий погляд в очі здатен задовольнити емоційні потреби молодшої людини при взаємодії. Жарт знімає психологічну напругу, підкреслює доброзичливі стосунки, знімає сумовитий або агресивний стан, й як наслідок, допомагає успішно вирішувати будь-які проблеми взаємовідносин. Куратор рекомендує студенту подумки піднятися над критичною ситуацією та подивитися на неї збоку, зверху, зі сторони, а потім надати словесні висновки, які слід обговорити разом з наставником.

Діяльність куратора повинна бути спрямована на появу у студента почуття задоволення від власних дій або вчинків, на які він раніше не міг бути здатен. Такі дії куратора згідно [5] підпадають під прийом за назвою позитивне підкріплення, кінцева мета якого - це формування особистісного ставлення студента до соціальних і культурних цінностей та закріплення їх для подальшого життя в суспільстві. При цьому дієвими механізмами в такій взаємодії можуть бути посмішка, схвальний погляд, доброзичливий вигляд обличчя, дружній жест, добрі слова та компліменти.

Висновки. Комунікативна культура в професійно-педагогічній діяльності куратора академічної групи відображає рівень його професійної майстерності, емоційну зрілість особистості і впливає на імідж. Особистість куратора передбачає наявність таких характеристик, як педагогічний такт, самоконтроль емоційного стану та зовнішньої експресії, емпатійні якості. В результаті позитивного, чуйного ставлення куратора та його активного прояву відбувається підвищення самооцінки молодшої людини при навчанні та вихованні в умовах ВНЗ, а також профілактика конфліктних ситуацій і стресових станів як куратора групи, так й студентів.

Список використаних джерел.

1. Антоненко І. Ю. Чуйність як професійна компетентність педагога. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2016. Вип. 48 (101). С.58-63.
2. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Х.: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
3. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи: підручник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.
4. Перетяцько Л.Г., Юдіна Н.О. Аналіз емпатії та темпераменту як компонентів педагогічної діяльності. *Психологія і особистість*. 2017. № 1 (11). С.146-154.
5. Тернопільська В.І., Коломієць Т.В., Піонтківська І.О. Довідник з виховної роботи зі студентами. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2014. 264 с.
6. Елефєренко І.О. Емпатія. СПб.: Гаруда, 2003. 172 с.

Kvitka S., Nesterchuk D. Empathy as a component of professional and pedagogical activities of the academic group curator

Summary. The article deals with the problems of forming pedagogical empathy of the student, its importance for the development of humanistic orientation, as a component of the pedagogical skill of the academic group curator.

Key words: humanistic orientation, empathy, curator, academic group, education, students, university.